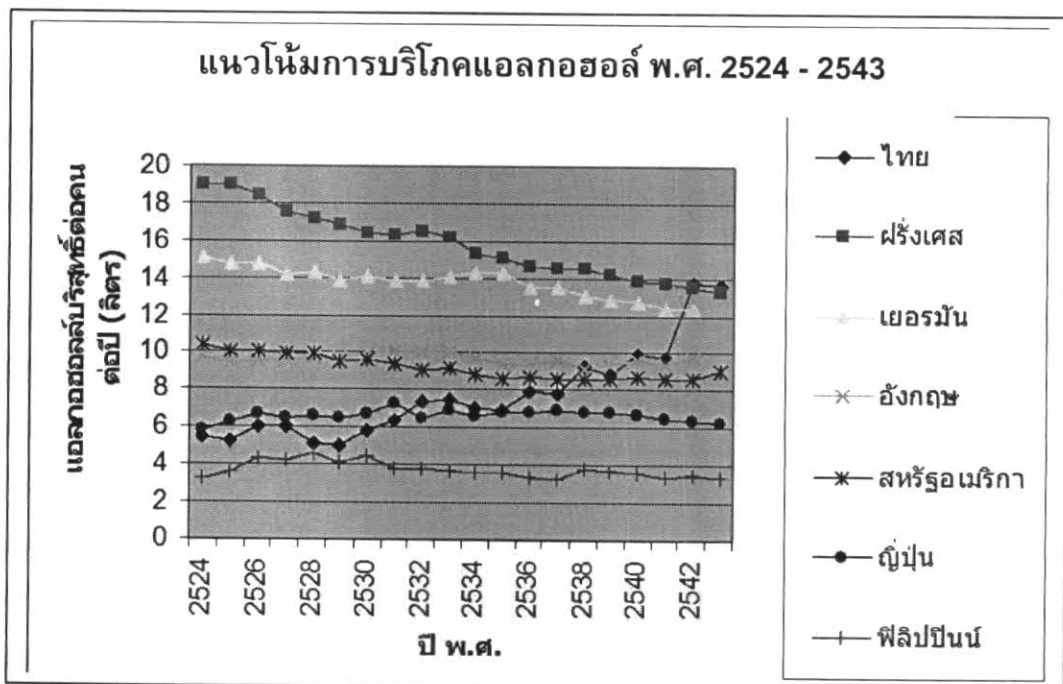

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ภาพรวมของการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของไทยเป็นปัญหาเรื้อรังยาวนาน จากสถิติการจัดอันดับผู้นิยมดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ขององค์การอนามัยโลก(WHO) ปี 2548 พบว่าประเทศไทยจัดอยู่ในประเทศที่มีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์สูงเป็นลำดับที่ 40 จากประเทศทั่วโลก ปริมาณการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกประเภทรวมกัน 8.47 ลิตร/คน/ปี คนไทยดื่มสุรากลั่น (Spirit) มากเป็นอันดับที่ 5 ของโลก ดื่มเบียร์มากเป็นอันดับที่ 85 และดื่มไวน์มากเป็นอันดับที่ 124 ของโลก

สาระสำคัญจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – 2549) คาดหวังให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ ซึ่งการที่สังคมจะมีสภาพตามที่คาดหวังดังกล่าวนี้ คนในสังคมต้องเป็นคนดี ถึงพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย รู้จักรับผิดชอบ รู้รักสามัคคี มีจิตสำนึกเป็นสาธารณะ และพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ต้องอยู่บนพื้นฐานของการมีสุขภาพที่ดีของบุคคลก่อน แต่ปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นการบั่นทอนสุขภาพของปัจเจกบุคคลโดยตรง

ทั้งยังส่งผลกระทบต่อประเทศชาติด้วย เนื่องจากทุกปี รัฐบาลต้องสูญเสียงบประมาณมหาศาล เพื่อเยียวยาสุขภาพของคนเหล่านี้ ซึ่งนับวันจะมีจำนวนเพิ่มขึ้น เพราะ “คน” เป็นองค์ประกอบสำคัญ ต่อการพัฒนาประเทศในทุกๆ ด้าน ซึ่งประเทศชาติจะพัฒนาไปได้ต้องอาศัยคนที่มีคุณภาพ เป็นคนที่มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ มีความรู้ความสามารถ (ประมะ สตะเวทิน,2540:152)

ประเด็นที่น่าจับตามอง คือ ธุรกิจน้ำเมาได้เริ่มขยายตัวไปยังกลุ่มเป้าหมายใหม่ คือ ช่วงวัยของผู้มีอายุระหว่าง 15 - 25 ปี หรือที่เรียกว่า “เยาวชน” ซึ่งขณะนี้เยาวชนไทยจัดอยู่ในกลุ่มผู้ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากเป็นอันดับ 2 รองจากกลุ่มคนทำงาน กลุ่มคนเหล่านี้ถือเป็นกลุ่มคนมีกำลังซื้อสูงและถูกชักจูงใจได้ง่าย และกำลังจะกลายเป็นลูกค้าชั้นดีของธุรกิจประเภทน้ำเมารุ่นต่อไป

สาเหตุของการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเยาวชน ส่วนใหญ่มักเกิดจากความเชื่อ ค่านิยมทางสังคม และอิทธิพลของการโฆษณาชวนเชื่อของสื่อมวลชนในหลายรูปแบบ (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่ม 27 : 2547) ต่างจากกลุ่มนักดื่มที่เป็นคนทำงานซึ่งให้เหตุผลในการดื่มว่าเป็นการคลายเครียดจากสภาวะทางเศรษฐกิจที่รุ่มร่า ประกอบกับปัจจุบันระบบทุนนิยมจากต่างประเทศที่เข้ามาในเมืองไทยมากขึ้น เกิดสังคมบริโภคนิยมในเมืองไทย ทำให้มีภาพการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทั้งไทยและต่างประเทศอยู่ในสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในภาพยนตร์โฆษณา ละครโทรทัศน์ ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะค่อยๆ ซึมซับเข้าในจิตใต้สำนึกของเยาวชนที่จะมองเห็นการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กลายเป็นเรื่องปกติธรรมดา กลยุทธ์ต่างๆ ล้วนจูงใจให้ผู้คนเกิดค่านิยมการดื่ม โดยสร้างภาพการดื่มให้เป็นเรื่องของผู้มีรสนิยมสูง เป็นกิจกรรมพักผ่อนทางสังคมเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกวันนี้จึงกลายเป็นเครื่องมือทางสังคมที่ถูกใส่ความหมายด้านบวกไว้มากมาย อาทิ เครื่องแสดงความเป็นลูกผู้ชาย เครื่องแสดงความรักเพื่อน การให้เกียรติไม่ทิ้งกัน เครื่องแสดงเสรีภาพของผู้หญิง แสดงรสนิยมความเป็นคนทันสมัย คนรุ่นใหม่ คนที่รักอิสระ หรือคนที่เป็นผู้นำ ฯลฯ ตามแต่ที่แต่ละยี่ห้อจะวาดภาพฝังไว้ในสังคม (กุลสตรี,2549 :274)

หากยังปล่อยให้ปัญหาเช่นนี้เกิดขึ้นต่อไป เยาวชนที่กำลังจะเป็นกำลังสำคัญของชาติก็ไม่อาจสืบทอดภารกิจได้อีกก่อให้เกิดประโยชน์กับประเทศชาติอย่างสมบูรณ์ต่อไปได้ ข้ำร้ายยังอาจต้องตกเป็นภาระของสังคมหากได้รับอันตรายจากจากสารพิษในเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ด้วย เพราะสารพิษในเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ส่งผลเสียโดยตรงต่อร่างกายของผู้ดื่ม ตั้งแต่ช่องปาก ลำคอ ผิวหนัง หลอดเลือดจนถึงหัวใจ นั่นหมายถึง อวัยวะทุกส่วนที่แอลกอฮอล์เคลื่อนผ่าน เซลล์ทุกเซลล์จะทำงานไวขึ้นกว่าปกติ หัวใจจะถูกกระตุ้นให้สูบฉีดโลหิตเร็วขึ้น ส่วนอาการสำคัญที่พบบ่อยอีกอย่างหนึ่ง คือ ตับอักเสบ ซึ่งอาจเรื้อรังจนกลายเป็น “โรคตับแข็ง” ทำให้เสียชีวิตได้ นอกจากนี้ สำหรับเยาวชนที่กำลังอยู่ในวัยเรียน ยังส่งผลโดยตรงต่อสมอง ทำให้สมองเสื่อม งานวิจัยในประเทศไทยระบุว่า ผู้ที่ดื่มเครื่องดื่ม

แอลกอฮอล์ ในช่วงอายุตั้งแต่ 20 - 29 ปี เชาวน์ปัญญาเสื่อมเร็วกว่ากลุ่มอื่น ส่งผลให้ระดับเชาวน์ปัญญา ลดลงได้อีกด้วย

ไม่เพียงแต่ร่างกายที่ทรุดโทรมลงเท่านั้น คนที่ติดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แล้ว มักมีจิตใจอ่อนไหว อดทนต่อภาวะเครียดหรือกดดันได้น้อย ร้อยละ 50 ของวัยรุ่นที่ดื่มแอลกอฮอล์มักก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาท ร้อยละ 25 ก่อให้เกิดอุบัติเหตุการมีเพศสัมพันธ์ (เอกสารประชาสัมพันธ์โครงการ “รับน้องปลอดภัย” สสส.:2549) ซึ่งนายแพทย์กฤษดา เรืองอารีย์รัชต์ รองผู้จัดการกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (2548) ได้กล่าวว่า การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นปัญหาที่พบมากเป็นอันดับที่ 1 จาก 9 อันดับปัญหาชีวิตของเยาวชนไทย มีนักดื่มหน้าใหม่ที่ เป็นผู้หญิงเพิ่มขึ้น ถึง 6 เท่า หรือปีละหลายแสนคน รวมถึงเด็กชายที่เริ่มดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เมื่ออายุ 11 - 19 ปีหันมา เป็นนักดื่มถึงร้อยละ 21.23 อาจกล่าวสรุปได้ว่า อนาคตของเยาวชนไทยกำลังก้าวเข้าสู่ภาวะวิกฤต หากไม่เร่งแก้ไขอาจกลายเป็นปัญหาเรื้อรังจนยากที่จะควบคุม

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาล่าช้า ที่ผ่านมารัฐบาลยังให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ไม่มากนัก แม้จะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายอย่างเกิดขึ้น อาทิ การห้ามเยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปีเข้าสถานเริงรมย์ การห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวันสำคัญทางศาสนา การกำหนดเวลาปิดสถานบันเทิงให้เร็วขึ้น เป็นต้น แต่สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงการควบคุมผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีต่อส่วนรวม และในทางปฏิบัติ ข้อบังคับเหล่านี้ยังคงหละหลวมและเป็นเพียงการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ซึ่งใช้ได้ผลในระยะสั้น ในเวลาต่อมา รัฐบาลเริ่มตระหนักและให้ความสำคัญเพิ่มขึ้น ได้มีการปรับนโยบายที่เน้นไปยังกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชนโดยตรง อาทิ การรณรงค์ต่อผู้ค้า โดยห้ามจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แก่ผู้ที่อายุต่ำกว่า 18 ปี (พ.ร.บ.คุ้มครองเด็ก,2546) ออกมาตรการห้ามเผยแพร่สปอตโฆษณาเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์หรือโฆษณาบริษัทผู้ผลิต (2546) ฯลฯ แต่เมื่อกระแสการกระตุ้นเริ่มซาลง ปัญหาก็กลับมาที่จุดเดิม ดังนั้น แนวทางการแก้ปัญหาคควรดำเนินการไปพร้อมๆ กันโดยมีการประสานนโยบายให้สอดคล้องกันในทุกสถาบัน ไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันสังคม สถาบันเศรษฐกิจและการเมือง รวมไปถึงภาคธุรกิจเอกชนด้วย ดังที่ นายแพทย์อุดมศิลป์ ศรีแสงนาม ประธานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า (2548) ได้กล่าวไว้ว่า “..ทุกวันนี้คนไทยดื่มกันมาก ดื่มได้ทุกโอกาส ไม่ว่าจะดีใจ เสียใจ งานศพ งานแต่ง วันเกิด จนถึงวันฝนตกแดดออก ก็เป็นเรื่องหาเหตุดื่มจนได้ ซึ่งสร้างความเสียหายแก่ประเทศเป็นอย่างมาก ดังนั้น หน้าที่การรณรงค์งดเหล้า จึงไม่ใช่หน้าที่ของคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นหน้าที่ของทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย..”

อุปสรรคสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้การแก้ปัญหา นั่นคือ ระบบโครงสร้างสังคมยังไม่เอื้อต่อการแก้ปัญหาในระยะยาว แม้จะมีมูลนิธิต่างๆ รวมกลุ่มกันเข้ามาช่วยรณรงค์ด้วย แต่ยังไม่มีความหมายจาก

ส่วนกลางเข้ามาดูแลรับผิดชอบให้การแก้ปัญหาเป็นไปอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้เอง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) จึงได้ถือกำเนิดขึ้นในปี พ.ศ.2544 เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักนายกรัฐมนตรี มีภารกิจในการแก้ปัญหาสังคม ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพ ลด ละ เลิกพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการทำลายสุขภาพ อันจะนำไปสู่การมีสุขภาพกายแข็งแรง สุขภาพจิตสมบูรณ์ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ตามพระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พ.ศ.2544 โดยสสส.ได้รับเงินทุนสนับสนุนจากเงินภาษีที่รัฐจัดเก็บเพิ่มจากผู้ผลิตผู้นำเข้าสุราและยาสูบในอัตราร้อยละ 2 ซึ่งในปัจจุบันมีรายได้ราวปีละ 2-2.5 พันล้านบาท หรือประมาณร้อยละ 0.75 ของรายจ่ายด้านสุขภาพทั้งหมด สสส.ได้ระดมความคิดจากภาคีเครือข่ายในส่วนต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชน ริเริ่มโครงการรณรงค์เพื่อลดการดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนในหลายโครงการ อาทิ โครงการงดเหล้าเข้าพรรษา โครงการเมาไม่ขับ ฯลฯ ประสบความสำเร็จเป็นที่รู้จักจนกลายเป็นประเด็นทางสังคม นำไปสู่การพิจารณาผลักดันให้เป็นนโยบายสาธารณะและวาระแห่งชาติในหลายๆ ประเด็น

นอกจากโครงการที่ช่วยกระตุ้นให้คนในสังคมหันมาสนใจและให้ความสำคัญกับปัญหากับปัญหาการดื่มแอลกอฮอล์แล้ว สสส. ยังขยายกลุ่มเป้าหมายไปที่นิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงที่กำลังจะเป็นผู้สูบบุหรี่และดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่อไปดังที่กล่าวไว้ข้างต้น มีการคิดหาแนวทางสกัดกั้นการดื่มแอลกอฮอล์ไม่ให้กระจายไปสู่เยาวชน อุดช่องโหว่ของการเข้าถึงแหล่งซื้อขาย และปิดโอกาสที่เยาวชนจะอยู่ท่ามกลางวงล้อมของการดื่ม โดย สสส. จะระดมความคิดจากผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ศึกษาวิจัยของการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในกลุ่มเยาวชน โดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาเบื้องต้น พบว่า ช่วงเวลาที่ทำให้เกิดการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากที่สุดอย่างหนึ่ง คือ ช่วงเทศกาลรื่นเริงต่างๆ การฉลองความสำเร็จ หรือบรรยากาศของการต้อนรับ ซึ่งเทศกาลการต้อนรับใหม่จัดอยู่ในขอบข่ายนี้โดย สสส.จึงได้ร่วมมือกับสำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ สำรวจพฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์ของนิสิตนักศึกษา ชั้นปีที่ 1 - 3 ของมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพฯ จาก 9 สถาบัน พบว่าในปี 2548 ในช่วงเวลาที่มีการจัดกิจกรรมการต้อนรับประมาณเดือนพฤษภาคมถึงมิถุนายน นิสิตนักศึกษาร้อยละ 58.6 เคยมีประสบการณ์หรือพบเห็นพฤติกรรมการนำเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เข้ามาใช้ในกิจกรรมการต้อนรับ อัตราการยอมรับการนำแอลกอฮอล์มาใช้กับกิจกรรมในความคิดของรุ่นพี่และรุ่นน้อง คิดเป็นร้อยละ 33 และ 34 ตามลำดับ นอกจากนี้ นิสิตนักศึกษาร้อยละ 42.6 เคยเข้าไปร่วมดื่มแอลกอฮอล์กับรุ่นพี่ที่นำมาให้และมีผู้ที่ทำไปด้วยความเต็มใจถึง ร้อยละ 88.8 ซึ่งเป็นตัวเลขที่สะท้อนถึงการเข้าสู่วงจรรื่นเริงดื่มหน้าใหม่ของเยาวชนได้อย่างชัดเจน

หากเราย้อนไปดูต้นกำเนิดของการจัดกิจกรรมนี้ จะเห็นได้ว่า ประเพณีการรับน้องใหม่ เป็นสื่อแห่งการหลอมรวมความเชื่อจากวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้าไปยังสถาบันการศึกษา โดยเป็นการแพร่กระจายวัฒนธรรมจากชาวบ้านสู่ชุมชนชาวมหาวิทยาลัย ดังหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในสำนวนไทยที่ว่า “ประเพณีไทยแท้แต่โบราณ ใครมาถึงเรือนชานต้องต้อนรับ” ภาพพิธีกรรมที่รุ่นพี่จะผูกข้อมือน้องใหม่ด้วยด้ายสีขาวพร้อมการอวยชัยให้พรนั้น มีต้นแบบจากพิธีกรรมการผูกข้อมือต้อนรับผู้มาใหม่ของทางภาคเหนือและภาคอีสานของไทยซึ่งยังคงมีให้เห็นจนถึงปัจจุบัน สะท้อนความเชื่อโบราณที่ยังคงมีอยู่ จนกลายมาเป็นวัฒนธรรมซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์อันดีงามอันน่าธำรงรักษาไว้สืบไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกแห่งกรุงสยาม ที่นำประเพณีการต้อนรับสมาชิกใหม่เข้ามาใช้เป็นครั้งแรก ปรากฏหลักฐานอย่างเป็นทางการประมาณ พ.ศ.2475 โดยสารรูปแบบสำคัญของพิธีกรรมนี้ จำแนกได้เป็น 5 สมัย (สวัสดิ์ จงกล, 2548: 21) คือ

ยุคแรก (พ.ศ. 2459 - 2480) ถือกำเนิดขึ้นที่คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นการจัดงานประเพณีข้ามฟาก และรับน้องใหม่ เน้นกิจกรรมการเดินแถว การแนะนำตัวและสถานที่จากรุ่นพี่ มีการแสดงจัดให้น้องใหม่ชม รับประทานอาหารร่วมกัน ปิดท้ายด้วยการส่งน้องเข้าหอพัก

ยุคที่สอง (พ.ศ.2481-2500) กิจกรรมคล้ายคลึงกับสมัยแรก ซึ่งในยุคนี้เกี่ยวข้องกับต้นกำเนิดของคำขวัญทั้งห้า หรือเรียกกันว่า ระบบ SOTUS คือ อาวุโส (seniority) ระเบียบ (order) ประเพณี (tradition) สามัคคี (unity) และน้ำใจ (spirit) ทำให้แนวความคิดการรักสถาบันเข้มข้นขึ้น ซึ่งต่อมาแนวคิดนี้ได้แพร่กระจายไปในทุกมหาวิทยาลัย ในช่วงนี้จำนวนนิสิตนักศึกษาเริ่มมีมากขึ้น เกิดการรับน้องใหม่ของแต่ละคณะเพิ่มขึ้น และกิจกรรมบางอย่างจะมี “ลักษณะเฉพาะของแต่ละคณะ” เช่น คณะแพทยศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ และหอพักนิสิต มีการรับน้องที่เป็นกิจกรรมพิเศษมากกว่าคณะอื่นๆ

ยุคที่สาม (พ.ศ. 2501 – 2516) กระทรวงศึกษาธิการขยายการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปลาย นิสิตน้องใหม่จึงมีทั้งจากในกรุงเทพและต่างจังหวัด ในยุคนี้เอง แต่ละมหาวิทยาลัยมีการจัดตั้งองค์การบริหารกิจการนิสิตขึ้น ทำให้นิสิตสามารถรวมตัวกันจัดกิจกรรมรับน้องกันเอง รวมทั้งมีชมรมต่างๆ เพิ่มเติมเข้ามา ทำให้การรับน้องกินเวลามากกว่าเดิมเพราะการรับน้องถูกแบ่งออกเป็นหลายกลุ่ม นำไปสู่การทะเลาะวิวาทและความรุนแรงมากขึ้น

ยุคที่สี่ (พ.ศ. 2517 – 2529) หลังจากเหตุการณ์ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ได้มีการจัดกิจกรรมรับน้องใหม่ในรูปแบบที่แตกต่างจากเดิม มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งมีการรับน้องที่มีลักษณะเฉพาะที่

เข้มข้นขึ้น โดยระบบโซตัส SOTUS ก็ยังคงสืบทอดมาอย่างเหนียวแน่น นำไปสู่ความรุนแรงมากขึ้นในบางมหาวิทยาลัย

ยุคที่ห้า (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน) มีกิจกรรมหลากหลายมากขึ้น บางแห่งยังเกิดปัญหาเรื่องความรุนแรง ความไม่ปลอดภัยจากกิจกรรมบางอย่างที่เป็นแนวคิดจากระบบโซตัสที่ยังคงมีอยู่ ประกอบกับการใช้เวลารับน้องใหม่ค่อนข้างเนิ่นนาน จึงทำให้มหาวิทยาลัยมีมาตรการป้องกันโดยพิจารณาปรับปรุงแบบการจัดงานรับน้องใหม่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น กิจกรรมสำหรับน้องใหม่ที่นิยมกระทำในทุกสถาบันการศึกษา แบ่งกว้างๆ ได้เป็น 2 ระดับ คือ การรับน้องในระดับมหาวิทยาลัย และระดับคณะ มีรูปแบบต่างๆ ดังนี้

การรับน้องระดับมหาวิทยาลัย ประกอบไปด้วย การเชิญอธิการบดีของมหาวิทยาลัยกล่าวต้อนรับโดยเล่าถึงประวัติ ความเป็นมาของมหาวิทยาลัยพร้อมนำเข้าสู่การสักการะผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัย แนะนำสถานที่ การชี้แจงกฎระเบียบ ธรรมเนียมการปฏิบัติตนของนิสิตใหม่ จากนั้นจะเป็นกิจกรรมด้านการบำเพ็ญประโยชน์ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ปิดท้ายด้วยกิจกรรมนันทนาการกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งส่วนใหญ่มหาวิทยาลัยจะกำหนดให้เสร็จสิ้นกิจกรรมภายใน 1 วันหรือ 3 วัน และจำกัดสถานที่อยู่ในพื้นที่ภายในมหาวิทยาลัยนั้นๆ ทั้งนี้ เพื่อความปลอดภัยของนิสิตนักศึกษาจาก อุบัติเหตุและความปลอดภัยจากการกระทบกระทั่งกับหน่วยงานอื่น การรับน้องใหม่ในระดับมหาวิทยาลัย จึงมีรูปแบบผสมผสานรวมเข้ากับการปฐมนิเทศซึ่งมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งจะมีประเพณีวัฒนธรรมที่ไม่เหมือนกัน แต่กระทำสืบทอดกันมาเป็นธรรมเนียมปฏิบัติในทุกมหาวิทยาลัย

การรับน้องระดับคณะ เป็นกิจกรรมการรับน้องที่อยู่ในการรับผิดชอบดูแลของแต่ละคณะ จัดขึ้นเพื่อให้น้องใหม่รู้จักสังคมที่ใกล้ชิดที่สุด รูปแบบของกิจกรรมที่จัดจะคล้ายคลึงกับการรับน้องใหม่ของมหาวิทยาลัย แต่เนื้อหาสาระจะมีมากขึ้น เช่น การจัดพี่คอยดูแลน้อง การแนะนำให้รู้จักอาจารย์ปรึกษา การแต่งตั้งรุ่นพี่ผู้อาสาช่วยน้อง แนะนำเรื่องการเรียนรู้และการปฏิบัติตนในมหาวิทยาลัย เช่น การเลือกวิชาเรียนการลงทะเบียน การซื้อเครื่องเขียน แบบเรียน เครื่องแบบ การแนะนำให้รู้จักชมรมของคณะ ช่วย แก้ไขปัญหาต่างๆ ให้น้อง ส่วนวัตถุประสงค์สำคัญอีกอย่างหนึ่งของการรับน้องคณะก็คือ เป็นการเปิดโอกาสให้นิสิตรุ่นพี่ได้ร่วมกันวางแผนจัดทำโครงการรับน้องใหม่ของคณะขึ้น นำเสนอเป็นลายลักษณ์อักษร โดยผ่านความเห็นชอบจากองค์การนิสิตนักศึกษา มีรายละเอียดการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ กำหนดระยะเวลา สถานที่งบประมาณ ค่าใช้จ่าย และขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม เพื่อเป็นที่เข้าใจตรงกันระหว่างผู้เกี่ยวข้อง ฝึกให้นิสิตนักศึกษามีความรับผิดชอบและการร่วมกันทำงานของกลุ่มนิสิตรุ่นพี่ สร้างความเป็นผู้นำในรูปแบบ

ของการบริหารงานชมรมหรือสโมสร ส่วนด้านประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นสำหรับนิสิตใหม่นั้น การรับน้องของคณะจะช่วยให้นิสิตนักศึกษาได้รู้จักกับรุ่นพี่และเพื่อน ๆ ที่อยู่ในคณะเดียวกัน เกิดความรักและสามัคคีกัน ซึ่งต่างกับวัตถุประสงค์การรับน้องในระดับมหาวิทยาลัย ที่มุ่งเสริมสร้างความผูกพันโดยรวมของทั้งสถาบัน เพื่อให้นิสิตรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัย ซึ่งเมื่อนิสิตจบการศึกษาออกไปแล้ว ความผูกพันที่มีต่อมหาวิทยาลัยจะคงอยู่ไม่เสื่อมคลาย

กล่าวสรุปได้ว่า กิจกรรมการรับน้องใหม่ของมหาวิทยาลัยตั้งแต่อดีต ไม่มีเรื่องของการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เข้ามาเกี่ยวข้องเลยแม้แต่น้อย แต่ประเพณีการรับน้องใหม่มีการลดทอนและบิดเบือนไปจากวัตถุประสงค์แรกเริ่ม โดยมีการเชื่อมโยงเรื่องการเฉลิมฉลองเพื่อความสนุกสนานเข้ามาเป็นเหตุผลของปัจเจกบุคคล ซึ่งก็คือ รุ่นพี่บางคน บางกลุ่มเท่านั้น จึงเกิดปัญหาต่อเนื่องในเรื่องสวัสดิภาพของนิสิตรุ่นน้องมาโดยตลอด และกิจกรรมที่มีปัญหาส่วนใหญ่มักเกิดจากการไร้จรรยาบรรณของรุ่นพี่บางคน และเป็นกิจกรรมที่มีการนำเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เข้าไปเกี่ยวข้อง ซึ่งการกระทำเช่นนี้ ยังส่งผลในด้านจิตใจก่อให้เกิดการปลุกฝังค่านิยมที่ผิด อาทิ การใช้แอลกอฮอล์เป็นเครื่องพิสูจน์ความกล้าในกลุ่มนิสิตอาชีวะ(มดิชน,2548) หรือการแสดงความเป็นลูกผู้ชายด้วยการดื่มแอลกอฮอล์ได้ในปริมาณมากๆ ฯลฯ ผลกระทบอย่างเป็นรูปธรรม มีให้เห็นตามข่าวความสูญเสียอันเป็นผลจากกิจกรรมการรับน้องใหม่ตามหน้าหนังสือพิมพ์ในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงกันยายน ผลจากการเมาสุรา ทำให้ขาดสติการกระทำต่างๆ โดยประมาทจนทำให้ผู้อื่นถึงแก่ชีวิต (ข่าวการจมน้ำเสียชีวิตของนิสิตนักศึกษา คมชัดลึก,2549)

ในระยะ 2-3 ปีที่ผ่านมา รัฐบาลได้สั่งการไปยังกระทรวงศึกษาธิการให้มีมาตรการควบคุมให้กิจกรรมการรับน้องให้อยู่ในความดูแลของสถาบันการศึกษานั้น ๆ อย่างเข้มงวดและรัดกุมกว่าเดิม โดยมีประกาศกฎกระทรวงศึกษาธิการออกมาในแต่ละปี หนึ่งในสาระสำคัญมีข้อห้ามเรื่องอบายมุขทุกประเภท รวมถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ด้วย แต่ที่ผ่านมา ในช่วงเวลาของการดำเนินกิจกรรมการรับน้องยังคงมีการนำแอลกอฮอล์ไปใช้ในกิจกรรมนี้อยู่เสมอ ๆ ทั้งในช่วงเวลาที่มหาวิทยาลัยกำหนดและนอกเวลา ไม่ว่าจะเป็นการชักชวนหรือบังคับให้น้องดื่มเพื่อสร้างความสนุกสนาน การฉลองระหว่างรุ่นพี่ด้วยกันเอง การสังสรรค์เฉพาะกลุ่มที่เรียนในภาควิชาเดียวกัน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นพี่ชมรมต่าง ๆ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่า การใช้มาตรการควบคุมเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถแก้ไขไปยังต้นตอของปัญหาที่แท้จริงได้ ซึ่งหากการดื่มแอลกอฮอล์ในประเพณีการรับน้องยังคงมีอยู่ นิสิตนักศึกษาใหม่ที่กำลังก้าวเข้าไปใช้ชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัยอีก 4 ปีข้างหน้า ได้ซึมซับและเลียนแบบทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว ทำให้ปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในนิสิตนักศึกษาลูกหลานต่อไปไม่จบสิ้น

กล่าวโดยสรุป ทีมงานแผนงานของสสส. ซึ่งถือได้ว่าเป็นนักทรงพลังด้านสุขภาพเชื่อว่า กลยุทธ์การสื่อสารรณรงค์ใน "โครงการรณรงค์ปลอดเหล้า" เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้คนในสังคมเห็นความสำคัญปัญหาได้ชัดเจนขึ้น เพราะกระบวนการสื่อสารจะช่วยให้เกิดการพัฒนาระบบสังคม ในที่นี้คือ สถาบันการศึกษาและชุมชนแวดล้อม เพื่อให้สามารถขยายเครือข่ายความคิดเรื่องการลด ละ เลิก เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จากกลุ่มเยาวชนไปสู่สาธารณะได้ในลำดับต่อไป ผู้วิจัยสนใจศึกษา กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการ "รณรงค์ปลอดเหล้า" ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) เพราะเห็นถึงประโยชน์ที่จะเกิดกับนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ผู้ปกครองที่คอยเฝ้าระวังความปลอดภัยให้กับลูกหลาน รวมถึงสังคม ซึ่งสสส. เริ่มเปิดตัวโครงการนี้มาตั้งแต่ปี 2548 และในปี 2549 ถือเป็นปีที่ 2 ของโครงการ ซึ่งสสส. ยังคงใช้กระแสรณรงค์ด้วยนโยบายเดิม แต่เพิ่มรายละเอียดและงบประมาณสนับสนุนให้มากขึ้น ภายใต้คำขวัญที่ว่า "รักน้องจริง อย่าชวนน้องดื่ม" โดยเริ่มดำเนินโครงการช่วงแรกตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนสิงหาคม แบ่งกิจกรรมออกเป็น 2 ระดับ คือ กิจกรรมการรณรงค์ในระดับมหาวิทยาลัยและระดับคณะ โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเข้าร่วมกิจกรรม และจัดส่ง โครงการเข้ามายังสสส. กว่า 60 โครงการทั่วประเทศ

ในการศึกษาศึกษากลยุทธ์การสื่อสาร "โครงการรณรงค์ปลอดเหล้า" ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษากลยุทธ์การสื่อสารที่ สสส. ใช้รวมถึงแนวคิดการลดค่านิยมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในนิสิตนักศึกษา โดยมีกลยุทธ์หลักคือ กลยุทธ์การสื่อสารรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างกระแสให้เกิดการลด ละ เลิก แอลกอฮอล์ในทุกภาคส่วนของสถาบันสังคม โดยเจาะกลุ่มสถาบันการศึกษาและพื้นที่ข้างเคียงปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนเกิดค่านิยมที่ดีงาม ปฏิเสธการนำเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เข้ามาเกี่ยวข้องกับสถาบันการศึกษา เพราะปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นปัญหาระดับชาติที่มีความซับซ้อน ต้องแก้ไขอย่างเป็นระบบและอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ยุทธศาสตร์ในเชิงป้องกันที่ สสส. ใช้จะเป็นอย่างไร ผลการศึกษาวิจัยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะช่วยแจกแจงรายละเอียดให้เห็นถึงแผนการดำเนินการสื่อสารอย่างมีเป้าหมายของสสส. ในโครงการนี้ และแนวคิดการลดค่านิยมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ รวมถึงประโยชน์ด้านการธำรงวัฒนธรรมที่ดีงามเพื่อให้ประเพณีการรณรงค์ใหม่ของสถาบันอุดมศึกษาอยู่กับสังคมไทยอย่างมีคุณค่าต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารในโครงการ “รับน้องปลอดภัย” สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) ปี 2549
2. เพื่อศึกษาแนวทางลดค่านิยมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา

1.3 ปัญหาวิจัย

1. โครงการรับน้องปลอดภัยของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) ปี 2549 ใช้กลยุทธ์การสื่อสารอย่างไรบ้าง
2. แนวทางการลดค่านิยมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในโครงการรับน้องปลอดภัยของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ(สสส.) เป็นอย่างไร

1.4 ขอบเขตการวิจัย

กลยุทธ์การสื่อสารที่สสส. ใช้ในโครงการ “รับน้องปลอดภัย” ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) ผู้วิจัยมุ่งศึกษากลยุทธ์สำคัญของโครงการ โดยเฉพาะกลยุทธ์การสื่อสารรณรงค์ และการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมตามกรอบทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้เท่านั้น และเป็นการวิเคราะห์หลักกลยุทธ์การสื่อสาร โครงการรับน้องปลอดภัยในปีที่ 2 ปี 2549 โดยช่วงระยะเวลาที่ศึกษาเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนสิงหาคม 2549 รวมถึงมีการศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องแนวทางการลดค่านิยมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในนิสิตนักศึกษาคืบไปด้วย

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

โครงการรับน้องปลอดภัย โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) หมายถึง การรณรงค์เชิญชวนแก่นำนิสิตผู้รับผิดชอบการจัดกิจกรรมรับน้องของสถาบันอุดมศึกษา ออกแบบกิจกรรมรับน้องแบบสร้างสรรค์โดยปราศจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ภายใต้หัวข้อ “รักรักรับน้องจริงอย่าชวนน้องดื่ม” เน้นเนื้อหาการรณรงค์ลด ละ เลิกเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกชนิด รวมทั้งนิสิตนักศึกษาจะต้องมีการสำรวจจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์บริเวณรอบๆสถานศึกษาให้สสส. รับทราบ โดยสถาบันอุดมศึกษาที่สามารถจัดส่งโครงการรับน้องเข้ามายัง สสส. เพื่อให้คณะกรรมการพิจารณาให้ทุน

กลยุทธ์การสื่อสาร หมายถึง เทคนิควิธีการ ตั้งแต่การวางแผน กำหนดรูปแบบ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ ขั้นตอนในการดำเนิน “โครงการรับน้องปลอดภัย” เพื่อให้ได้ผลตามเป้าหมายอย่างรวดเร็วขึ้น ซึ่งกลยุทธ์หลักของโครงการรับน้องปลอดภัยปี 2549 ประกอบด้วย กลยุทธ์การสื่อสาร วรรณรงค์ และกลยุทธ์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

กลยุทธ์การสื่อสารวรรณรงค์ หมายถึง ชุดกิจกรรมการสื่อสารที่ถูกระวางแผนเอาไว้ล่วงหน้าเพื่อลดพฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์ของนิสิตนักศึกษาในเทศกาลรับน้องใหม่ของสถาบันอุดมศึกษา โดยมีองค์ประกอบด้านบุคคล ด้านกระบวนการและด้านระบบ มีขั้นตอนการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ประเมินความต้องการ เป้าประสงค์ และความสามารถในการตอบสนองของผู้รับสาร 2) การวางแผนการรณรงค์และ 3) การผลิตสื่ออย่างมีระบบ

กลยุทธ์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การที่นิสิตนักศึกษามีส่วนร่วมในโครงการ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนการสื่อสารรณรงค์รับน้องปลอดภัย ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ การเข้าถึงสื่อ การมีส่วนร่วม และการจัดการด้วยตนเอง ส่วนขั้นตอนการมีส่วนร่วมใน 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวิเคราะห์ปัญหา การวิเคราะห์สาเหตุ การเลือกวิธีการ การร่วมดำเนินการ และการติดตามประเมินผล

การรับน้องใหม่ หมายถึง กิจกรรมแรกที่มหาวิทยาลัยกำหนดให้มีขึ้นเพื่อสร้างความคุ้นเคยให้กับนิสิตนักศึกษาใหม่ที่ได้เข้ามาในสถาบันอุดมศึกษา มีการจัดกิจกรรมแนะนำให้นิสิตนักศึกษาได้รู้จักมหาวิทยาลัย รู้จักคณาจารย์ รู้จักเพื่อนและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ที่ป็นรุ่นพี่ ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาทั่วไปจะแบ่งการรับน้องใหม่ออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับมหาวิทยาลัย และระดับคณะ โดยมีผู้รับผิดชอบการจัดกิจกรรมเป็นตัวแทนของมหาวิทยาลัย อาทิ องค์การบริหารนิสิตนักศึกษา กลุ่มนิสิตชั้นปีที่ 2-4 นิสิตในคณะ เป็นต้น ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดและวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ

ค่านิยมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หมายถึง การเลือกตัดสินใจ การยอมรับและให้คุณค่าของการดื่มแอลกอฮอล์ของนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ในที่นี้ เน้นในช่วงเวลาที่มีการจัดกิจกรรมรับน้องใหม่ของสถาบันอุดมศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเยาวชน และพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารของภาครัฐให้เข้าถึงประชาชนเป้าหมายให้ได้มากที่สุด รวมทั้งสามารถประยุกต์สื่อประเภทต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้กับการแก้ปัญหาเรื่องอื่นๆ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. เพื่อนำผลการวิจัยไปปรับปรุงและพัฒนาสื่อที่มีอยู่ และพัฒนาสื่อใหม่ๆ ที่เหมาะกับการรณรงค์เผยแพร่โครงการรณรงค์อื่นๆ ไปยังกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา

3. เพื่อใช้เป็นกรณีตัวอย่างของการสื่อสารเพื่อสร้างเสริมสุขภาพ สำหรับงานวิจัยอื่นๆ ในอนาคต